

HEEM

Eerste druk maart 2026

© Copyright 2026 ALEXANDER NIEUWENHUIS, AMSTER-
DAM

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaargemaakt, op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Ook tekst- en datamining van deze uitgave is zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever niet toegestaan.

Alexander Nieuwenhuis

Heem

Uitgeverij Van Oorschot
Amsterdam

Enkele jaren geleden begon ik, om redenen die ik niet precies kan achterhalen, lange wandelingen te maken door het land waar ik geboren ben. Het was een periode waarin ik herstelde van een breuk in mijn ruggengraat die ik had opgelopen door in Frankrijk van een hoge brug in het water te springen in de hoop de vrouw die ik jaren achterna gereisd had, in de mate van het mogelijke, te vergeten. En hoewel die achttien meter hoge sprong door de dramatische en onvoorziene gevolgen daar wel enigszins in slaagde, tegelijkertijd werd door deze botbreuk Gioia, die ik met een zekere wanhoop had liefgehad, voor altijd in mijn nooit helemaal herstellende lichaam vastgelegd. Terwijl ik door Nederland liep, liep ik dus in zekere zin niet alleen, zou ik nooit werkelijk meer alleen door de bossen en de heuvels gaan – en dragen wij niet allemaal de wonden van het verleden met ons mee, altijd en overal waar wij komen?

Een begin van een antwoord op die vraag kreeg ik van de kamergenoot die ik tegen het einde van mijn verblijf in het ziekenhuis van Ganges mijn kamergenoot werd. Na mijn sprong was ik, hoe staat me niet bij, in het Saint-Louis-ziekenhuis terechtgekomen, dat ligt aan de rivier de Hérault, waar ik op kapotgevallen was. Terwijl de honds-dagen op hun hoogtepunt waren, lag ik eenzaam op mijn bed in de warme kamer die volledig van de wereld afgesloten leek te zijn. Het enige wat eraan herinnerde dat ik me

nog op de planeet aarde bevond en specifiek op het Franse grondgebied, waren de zusters die op onvoorspelbare momenten binnenkwamen en me met een zakelijke zorg omhulden, hetgeen ik als pure liefde heb ervaren. Het was een van deze zusters die liet weten dat er van dezelfde brug met zekere regelmaat anderen, in variërende staat van verwonding, naar dit ziekenhuis worden gebracht, en dat die brug dus niet voor niets de naam *le Pont du Diable* draagt. De behandelend arts was optimistisch gestemd over mijn kansen op herstel, al keek hij me streng aan toen hij zei: ‘Van de mensen die we van die brug krijgen lopen er gemiddeld nog twee van de tien. Het lijkt erop dat u tot die twee zult behoren, als u zich de komende tijd zo stil mogelijk kunt houden.’

Wat een uitstekende reden om niet meer te bewegen, dacht ik, en zo de gebroken wervel te beschermen. De zusters kwamen dus niet alleen om eten en medicijnen te brengen maar ook om me te verschonen en ik raakte al gauw in een delicate dialoog met hen verwickeld waarin ik, door mijn pijnen te benadrukken, probeerde om meer morfine te krijgen. Tegen dit middel is geen enkel aards lijden opgewassen. Het deed me onmiddellijk mijn lichaam vergeten en wist me al gauw naar de velden van Elysium te transporteren, waar ik lange tijd in volmaakte tevredenheid verbleef. In de kamer, waar ik ook nog wel was, gebeurden ondertussen dingen die al volledig los van mij leken te staan. Ik meen me te herinneren hoe, terwijl ik een nieuwe dosis morfine kreeg toegediend, een zuster met haar collega over een patiënt sprak die in een van de andere kamers moest liggen. Het was een boer van in de tachtig met geelzucht. Een licht uitgedaagde man, was hoe ze hem beschreef, die ze niet meer allemaal op een rijtje had. En terwijl ik merkte hoe de mor-

fine door mijn lichaam begon te vloeien, vroeg ik me af welk rijtje ze bedoelde en wat de voordelen waren van *ze er allemaal op* te hebben. Geamuseerd voegde de zuster eraan toe dat het boertje ervan overtuigd was zijn geelzucht te hebben opgelopen door, in weerwil van oeroude voorschriften die dat verboden, in de richting van een regenboog te plassen. Via het beeld van de plassende boer vloog ik vervolgens naar de regenboog en zweefde verder het universum in, van Mars naar Jupiter, naar Saturnus, naar Uranus. De twijfels die ik doorgaans heb bij de astrologische waarheden die velen door het leven leiden, verdwenen spoorslags en ik begreep zonder voorbehoud het vanzelfsprekende verband tussen de verre kosmos en het aardse leven. Was ik zelf niet van de brug gesprongen onder de invloed van Mars in het sterrenbeeld van Leeuw? Hoelang ik in die aan genot grenzende staat door de kosmos heb gereisd kan ik niet meer achterhalen, ondanks de vele pogingen die ik hiertoe heb ondernomen. Om redenen die me ontglippen verandert de uitkomst van mijn berekeningen doorlopend en is mijn verblijf in het ziekenhuis de ene keer een kwestie van dagen geweest, terwijl ik een andere keer concludeer dat ik meerdere maanden in het ziekenhuis moet hebben verbleven. Nog altijd herinner ik mij in ieder geval sterk de momenten dat de morfine uitgewerkt dreigde te raken en ik naar mijn aardse, gebroken lichaam werd teruggetrokken, waarvan ik de diepe pijn plotseling weer kon voelen. Het verband tussen het universum en het aardse voelde dan opeens zwak, misschien wel niet-bestaand, en ik besepte hoe onrechtvaardig het is dat, om aanspraak op morfine te maken, je eerst je lichaam ernstig moet bezeren. Hoe zou ik dat over enige tijd gaan doen als ze – zoiets leek me even onrechtvaardig als onvermijdelijk – geen nieuwe voorraad van het middel

meer zouden geven? Moest ik er dan toe overgaan om mijn bovenbeen te breken? Of een rib? Bestaat er niet, dacht ik, een dieper lijden dan de simpele botbreuk die me parten speelt en waarvoor morfine toch ook een goede oplossing zou kunnen zijn? Alhoewel ik er niet trots op ben, toch was ik in het ziekenhuis in Ganges mijn pijnen doorlopend aan het uitvergroten in de hoop om meer van het middel te kunnen krijgen. Maar dat betreurenswaardige gedrag hield onmiddellijk op toen er een nieuwe patiënt op mijn kamer werd geplaatst. In het midden van de nacht werd een luid kermende man de kamer binnengereden en hij hield tot aan het ochtendgloren niet op met kermen, boeren, kotsen en het laten van scheten. Een intens afgrijzen werd gelijk al in mij gewekt door het zware accent waarmee hij Frans sprak met de zusters – ‘Je doit vider mon ventre d’arrière,’ wist hij uit te brengen, waardoor ik ontdekte dat hij een Nederlander was – alsook het voornemen om dit ziekenhuis zo snel mogelijk weer te verlaten. Na een helse nacht waarin mijn landgenoot me onafgebroken ergerde met zijn lichaamsge-luiden en ik wenste dat hij, in welke staat dan ook, de kamer weer zou verlaten, vertelde ik de zuster dat ik me plotseling veel beter voelde.

‘Dat komt goed uit,’ antwoordde ze, ‘want uw korset, waarmee u mag proberen te lopen, is juist gereedgekomen.’

Daar ging ik dan, stapje voor stapje, van het bed naar de slechts anderhalve meter verder weg liggende muur, en weer terug, waarna ik enige tijd moest rusten. Het zetten van ieder stapje voelde daarbij zó nieuw en kostte me, na haast bewegingsloos op mijn rug te hebben gelegen, zó veel bewuste inspanning, dat ik meende dicht in de buurt van mijn eigen eerste stapjes te zijn gekomen die ik lang geleden had gezet, toen ik van een volslagen ander formaat

was en, zo geloof ik, nog helemaal niet door mijn huidige kennis van de wereld werd belast. Rustend van de inspanning kwam ik toen in gesprek met mijn buurman Snelders die om raadselachtige redenen voortdurend aan het zweeten was. Snelders vertelde dat hij zijn heup had gebroken doordat hij op de camping rond middernacht, hij had al wat wijntjes op, simpelweg met stoel en al voorover op de grond was gevallen, wat mij een nogal onbenullige manier leek om zo'n hevige verwonding op te doen.

‘Zwakke botten,’ verklaarde Snelders, ‘of eigenlijk: een zwak alles. Mijn lichaam wordt door zwakte bepaald en is ongeschikt voor dit leven, al zo lang als ik het me kan herinneren.’

De lijst van aandoeningen die hij vervolgens deelde is me niet in zijn geheel bijgebleven maar wel weet ik nog dat ik de indruk kreeg dat Snelders bij zo'n beetje iedere val in zijn leven wel iets had gebroken. Zijn beide polsen, linkerelleboog, het neusbotje, de kaak, het linkerscheenbeen, twee ribben en zijn rechter grote teen waren, zo herinner ik mij in ieder geval, al eens gebroken geweest, en aan die al indrukwekkende lijst werd nu dan ook zijn rechterheup toegevoegd. Daarnaast had hij regelmatig last van oogontsteking, aambeien, gordelroos en van de meest voorkomende en een aantal minder vaak voorkomende allergieën. Ook suikerziekte, artrose en de ziekte van Lyme waren Snelders niet bespaard gebleven en naar dat alles luisterend begreep ik hoe relatief gunstig mijn leven tot dan toe was verlopen, ook al was mijn thoracale 8, de wervel die zich het dichtst bij het hart bevindt, op dat moment gebroken en droeg ik ook wel andere, duisterder ziektes met me mee waarvan ik in dit ziekenhuis nooit zou kunnen genezen. Misschien was het dit besef waardoor er optimisme in mij ontstond, toen

ik later die dag mijn eerste stappen buiten het ziekenhuis zette. Het was een zonovergoten dag. Warm en fel stroomde plots het licht mijn pupillen binnen toen ik de voordeur van het ziekenhuis uit kwam en ik moest om niet te vallen de muur vasthouden terwijl ik licht verbijsterd, met de ogen gesloten, bleef staan. Enkele minuten stond ik daar met mijn handen aan het warme pleisterwerk van de muur geplakt en terwijl ik wende aan het licht, kon ik eenvoudigweg niet geloven dat de wereld nog min of meer bestond zoals ik haar had achtergelaten. Stapje voor stapje schuifelde ik toen die wereld in, over het betonnen pad in de richting van een oude brug die daar boog over de zacht stromende rivier. Ik zag de waterwilgen naast de zanderige oever waarin de voetstappen van kinderen en honden waren te zien, hoorde het water kalm over de stenen ruisen en begon – ik was tegelijkertijd vastbesloten en onzeker of het me werkelijk zou lukken – naar de top van de brug te bewegen. Langzaam besteeg ik de oude stenen treden terwijl ik het zonlicht op de rivier zag schitteren. Boven op de brug aangekomen werd ik bevangen door een vreugde die niet van diep verdriet te scheiden was, toen ik verderop een visser in het water zag staan, die zijn hengel naar achteren zwaaide en de dobber ver naar voren wierp waar deze, na haast gewichtloos en pijlsnel door de lucht te hebben gezweefd, met een zachte plons in het water terechtkwam. Iets in die plons deed me eindelijk geloven dat de wereld inderdaad nog bestond en ook dat ik, elke twijfel was nu verdwenen, nog in die wereld zou mogen bewegen, ademen en leven. Ik was nog altijd door dit gevoel bevangen toen ik op mijn kamer in het ziekenhuis terugkwam en daar stilletjes op bed ging liggen. Tussen Snelders en mij hing slechts een wit gordijn en daar ik hem zacht en regelmatig hoorde

ademen, vermoedde ik in eerste instantie dat hij in slaap gevallen was. Maar enige tijd later hoorde ik een diepe dierlijke zucht uit hem komen, gevolgd door een gemompeld ‘Waarom doe ik dit eigenlijk nog?’, waarbij ik de indruk had dat ‘dit’ naar zijn eigen leven verwees. Nog altijd weet ik niet of dat inderdaad is wat Snelders toen bedoelde en of hij wist dat ik hem op dat moment kon horen, of dacht dat ik nog buiten wandelde. Maar wel weet ik dat ik me nooit eerder en nooit meer daarna zo geschaamd heb als op dat moment, daar ik me herinnerde hoe ik deze man, die nu aan de zin van zijn eigen leven leek te twijfelen, had weg gewenst toen hij ’s nachts de kamer in werd gereden, zonder dat ik ook maar iets van hem wist. Later die week werd ik uit het ziekenhuis ontslagen en met het korset, dat ik nog maandenlang dag en nacht dragen moest, de wijde wereld in gestuurd. Tijdens het afscheid van Snelders, die ik veel sterkte wenste met alles – en met alles bedoelde ik het leven – nam ik mij voor om nooit meer over iemand anders te oordelen, want wie kan er met zekerheid zeggen dat diens stilzwijgende oordeel over een ander geen enkele gevolgen heeft?

Of dat voornemen in verband staat met mijn ontmoeting met Arie, maanden later op een bankje bij de bossen rond Gasselte, kan ik niet met zekerheid zeggen. Op het moment dat ik van Snelders afscheid nam wandelde deze ambtenaar misschien op de Drentse Aa op zoek naar de wortels van agrimonie en heemst, of was hij in zijn huisje in het bos tincturen aan het maken van brandnetel, gentiaan of smeewortel, om te slijten aan zijn streekgenoten, die aan Arie’s kennis van de planten een welhaast heilig geloof hechten. Zelf was Arie terughoudend over zijn kunde, daar hij relatief laat, omstreeks het midden van zijn leven, de medicina-

le planten had leren kennen en hij ‘het er maar een beetje bij deed’. Maar ook Arie kon niet ontkennen dat een oude vrouw die hij op haar vermeende sterfbed een tinctuur van weegbree, belladonna en duizendblad had toegediend op verder onverklaarbare wijze was hersteld en nog een aantal mooie jaren had mogen leven. Hij vermeldde het terloops als iets wat hij zelf nog nauwelijks kon geloven en waarvoor hij geenszins met de eer wilde strijken omdat de planten het meeste werk hadden verricht. Niet alleen deinsde Arie daar toen voor terug, ook voor het overige leek het alsof hij aan zijn eigen bestaan zo min mogelijk belang toekende en hij hulde zich in een bescheidenheid die aan het buitensporige grensde. In zijn huisje in het bos – dat leek alsof het een schaapskooi zou kunnen zijn geweest, en waar de lange man en zijn boekenverzameling net in pasten – studeerde hij op de plaatselijke planten, de geschiedenis van de rivier de Aa en werkte hij aan een biografie van Rembert Dodoens, die een standaardwerk over medicinale kruiden schreef in de vroege renaissance. Ook de prehistorie van Nederland, de heemkunde in het algemeen, de geschiedenis en het archetype van de wolf, en de historische opvattingen over kometen waren voor Arie een bron van studie en in het algemeen leek er voor deze ambtenaar geen kennisgebied te extravagant om op zijn minst te worden overwogen. Zijn voornaamste streven dat, zo gaf hij toe, waarschijnlijk nooit kon worden voltooid, was om een oud credo uit de kruidenkunde te bewijzen, dan wel te ontcrachten. Namelijk het idee dat de planten die rond iemands huis groeien juist voor diegene een heilzame werking hebben. Ook zocht hij de oplossing voor een raadsel dat zich tijdens het oogsten steevast aandiende, namelijk dat hoe meer Arie van een bepaalde plant plukte, des te meer er van die plant